

YUNAN SİYASİ TARİHİNDE SİYASAL ÇALKANTILARIN (1909-1922) İSTİKLAL HARBİNE ETKİSİ

Murat KÖYLÜ*

ÖZ

Eleftherios Venizelos'un iktidara gelmesiyle Yunanistan'da izlenen politika yayılcı kimliğe bürünmüştür. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Venizelos, İtilaf Devletleri yanında savaşa girerek daha geniş bir coğrafyaya yayılmaya, Kral Konstantinos ise ülkenin tarafsız kalmasına çalışmış; sonucunda ülke "Ulusal Bölünmeye" sürüklenmiştir. Nihayetinde Venizelos'un baskın çıkmasıyla Yunanistan, Müttefikler safındaki yerini almış ve Paris Barış Konferansı'nda talepleriyle masaya oturmuştur. Venizelos'un diplomatik çalışmalarının İtilaf Devletlerince desteklenmesiyle de ülke Megali İdea'nın ışığında "Küçük Asya Macerasına" atılmıştır. "Büyük Yunanistan" ülküsüyle hareket eden Venizelos yanlılarıyla "Küçük ama saygın Yunanistan" görüşünün Konstantinos yanlısı savunucuları arasındaki iktidar yarışını Kasım 1920'de ikinci grubun kazanmasıyla "macera"nın gidişatı değişmiştir. Genişleyen ve güç kazanan Türk Milli Mücadelesi karşısında, siyasi çekişmelerden ve ekonomik darboğazdan etkilenen Anadolu'daki Yunan ordusu, 1922 Eylül'ünde kesin başarısızlığa uğramış, "macera" "felakete" dönüşmüştür. Böylece Anadolu'dan geri çekilen subaylar tarafından, ulusun birleşmesi ve ülkenin kurtarılması sloganıyla Yunanistan'da Eylül 1922 darbesi gerçekleşmiştir. Kral Konstantinos son defa olmak üzere tahttan feragat etmek durumunda kalmış, Mudanya Mütarekesi ile Doğu Trakya boşaltılmıştır. "Felaketin" sorumluları addedilen Venizelos karşıtı politikacılar ve Başkomutan yargılandığı süreçte Yunanistan'da askeri iktidar kurulmuştur. Dava ise "altıların" infazıyla sonuçlanmıştır. Lozan'daki müzakerelerin yeni başladığı dönemde yaşanan bu olay, uluslararası camiada tepki çekmiş ve Yunanistan'ın diplomatik tecridini yanında getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yunan siyaset, 1909-1922 dönemi, İstiklal Savaşı
Jel Classification: B10,B15,B19.

*Yrd. Doç. Dr. Toros Üniversitesi, İ.İ.İ.S.B.F. Mersin- murat.koylu@toros.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

**GREEK POLITICAL HISTORY OF THE POLITICAL UPHEAVALS
(1909-1922) THE EFFECT OF INDEPENDENCE WAR**

ABSTRACT

After Eleftherios Venizelos came into power, the ongoing politics in Greece developed an expansionist character. With the outbreak of the First World War, Venizelos tried to expand her by becoming an ally of the Entente Powers, Constantine I of Greece, on the other hand, sought for neutrality of the country. As a result Greece was drifted toward a period which is called National Schism. As Venizelos prevailed, Greece took sides with the Entente and came to the table at the Paris Peace Conference claiming her demands. Venizelos' diplomatic mission were approved by the Entente Powers, so she embarked on the "Asia Minor Venture" in the light of "Megali Idea". Fight for power between pro-Venizelists with the ideal of "Great Greece" and anti-Venizelist supporters of the notion "a small but honourable Greece" resulted in favor of the latter in November 1920 so the course of "venture" altered. Greek Army was affected by the political conflicts and economic crisis, defeated conclusively before the expanding and gaining power Turkish National Movement that "venture" turned into "catastrophe". Thus commanders who retreated from the Asia Minor, staged the Coup of September 1922 in Greece, with the objective of theirs to reunite the nation and to save the country. Constantine I had to leave his throne for the last time and Eastern Thrace was evacuated after the Armistice of Mudania. During the trial of the anti-Venizelist politicians and the former Chief Commander that were considered to be responsible for the "catastrophe", military government was formed in Greece; and the trial ended up with the execution of the "six". This occasion – considering the Lausanne Peace Conferece has already begun – drew massive reaction on the international ground and brought the diplomatic isolation of Greece along.

Key words: Greek politics, the 1909-1922 period, the War of Independence

Jel Classification: B10,B15,B19.

GİRİŞ

Turgut Özakman, Anadolu'nun işgalinin mimarlarından Lloyd George'un ünlü sözünü isim olarak verdiği "Şu Çılgın Türkler" adlı kitabını bitirirken "İstiklal Savaşı, dünyadaki en meşru, en ahlaklı, en haklı, en kutsal savaşlardan biridir. Emperyalizmi ve yamaklarını dize getiren, bir enkazdan yepyeni, çağdaş bir devlet kurmayı başaran atalarımızla gurur duyun, şehit ve gazi atalarımızın onurunu yalancılara çiğnetmeyin..." (Özakman, 2007:687) diyordu. Elbette savaşlar incelenirken, galiplerin zaferlerinin mimarları gibi, galibiyeti getiren mağlupların hataları ile birlikte ele alınmaları doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle Türk İstiklal Savaşı'na, sadece bir yönüyle bakıldığında hak edilen zaferin gerçek tarihsel boyutunu ortaya koyması açısından önemli bir eksiklik olarak kabul etmek gerekir.

Milli Mücadele'nin baş aktörü olan Mustafa Kemal, yaşadığı siyasi

ortamda, her şeyini neredeyse kaybetmek üzere olan bir devleti, yeniden teşkilatlandırması ve topyekûn bir güç haline getirerek zafere ulaşması, sadece askeri alanda ki başarısından öte, ülke içinde ki farklı fikir gruplarını da bir amaç çevresinde toplayarak, planladığı hedeflere gerçekleştirmesi adına büyük bir başarı olduğu kabul edilirken; diğer taraftan Büyük İngiliz İmparatorluğu tarafından desteklenen, Birinci Dünya Savaşı'nın yorgun devletlerine nazaran daha diri ve güçlü bir orduya sahip Yunanistan'ın baş aktörleri Kral Konstantinos ve Başbakan Venizelos ve onların siyasi dünyası arasındaki çalkantı, çekişme ve nihayet bölünme ise büyük bir başarısızlık olarak görülmesi de hatalı olmaz.

Venizelosçu bir siyasetçi olan Pallis'e göre; Mustafa Kemal ve Venizelos, Balkanlar'da kendi kuşaklarının yetiştirdiği yegâne devlet adamlarıdır. Hemen hemen herkes, Mustafa Kemal'in dünyanın en büyük devlet adamlarından biri sayılmasının sebeplerini bilir. En yüksek derecede bir askeri ve siyasi dehanın bir araya gelmesiyle, önce memleketini yok olmaktan kurtarmış, sonra da yeniden kurmayı başarmıştır. Dünyanın en muhafazakâr toplulukların birinden çıkıp, gelenekleri insafsızca yıkan M. Kemal, saltanat ve hilafet gibi halk arasında hâlâ büyük nüfuzu olan asırlık kuruluşları da yıkmak cesaretini gösterebilmiştir. Gözü pek bir yenilik taraftarı olarak, Türkleri ve daha dün Doğulu ulusların arasında geride kalan ulusunu, Batılı gelişme yoluna oturtan bir sürü devrimi uygulamayı kolaylıkla başararak sosyal yapısını yeniden kurmuştur (Pallis, 1997:129).

Aynı dönemde yaşamış her iki devlet adamının çok fazla ortak özellikleri olmamasına rağmen, yaşadıkları döneme damgalarını vurmaları açısından önemleri Pallis (1997) tarafından dile getirildiği şekliyle farklı da olsalar da, üstün siyaset ve devlet adamlıkları vurgulamaktadır. Her iki devlet adamının siyaset arenasına çıkmalarının belki de tek ortak noktası; ülkelerinin içinde bulunduğu çıkmazı, başarıya çevirme çabalarının bir semeresi olabilir sadece.

Yunan siyasetçi ve devlet adamı Eleftherios Venizelos'un siyaset sahnesine çıkması, çabaları, Yunan toplumu tarafından sürekli eleştirilmiş, başarılarının yanında, başarısızlıkları ön plana çıkartılarak, yıpratılmıştır. Oysa 1909'da hükümetin başına geçmek üzere askeri cunta tarafından Girit'ten Yunanistan'a davet edildiği zaman, Venizelos; küçük, itibarı olmayan, askeri örgütten yoksun, dostu bulunmayan, politikası olmayan, toprak kazanma hayalleri bile Girit'ten, Epir'den ve Güney Makedonya'nın bir ucundan ileri gidemeyen zavallı bir memleket bulmuştu. (Pallis, 1997:130).

Değişim, tıpkı 20. yüzyılın başlarında, Osmanlı'da Genç Türklerin başlattığı Hürriyet hareketine benzer bir şekilde Yunan Ordusu'nda başlamıştı. 19. Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, Yunan ordusundaki subayların eğitimine ve sosyal yapısına bakıldığında şu olgular dikkat çekmektedir: 1882 yılında Askeri Akademi (Sholi Ton Evelpidon) yeniden teşkilatlandırılmıştır.

Murat KÖYLÜ

Yıllık okul ücretlerinin yüksek oluşu sebebiyle, ancak gelir düzeyi yüksek olanların çocukları bu okula gidebilmişlerdi. Aynı yıl astsubay yetiştirmek amacıyla, yeni bir Harp Okulu olan (Sholi Ton İpaksiyomatikon) kurulmuştu. Bu okula kaydolmak isteyenlerden ücret alınmaması, fakir adaylara askeri kariyerin yolunu açmıştı. Bunlar kısa bir dönem sonra subay rütbesine terfi edebileceklerdi. Bu yeni gelişme, küçük ve orta sınıf burjuva ailelerin, çocuklarını askerlik mesleğine yönlendirmelerine sebep olmuştu. Ancak üst rütbelere sadece Askeri Akademi mezunları sahip olabilmektedirler. XX. yüzyılın başlarında Yunan ordusundaki subayların çoğunun bu iki okuldan geldikleri görülmekteydi. Subaylar geldikleri sınıfların fikir, duygu ve ideolojilerini benimseyip temsil etmişlerdi. (Erdem, 2009: 50). 1897'de Yunanistan'ın aldığı yenilgi (Karal,1995:115-118)², ülkenin içinde bulunduğu karmaşık ortam, dış tehditler, hanedanın askeri konulara dahil olması ve "Megali İdea"yı gerçekleştirme arzusu, askerler üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Bu sebeptendir ki subaylar, yavaş yavaş örgütlenip geniş bir muhalefet zemini oluşturmaya başlamışlardır.

Subaylar hazırladıkları muhtırayı Yunan basınına verdikten sonra Atina'nın doğu banliyölerinden Gudi'de, 15 Ağustos 1909 sabah saatlerinde toplanmaya başlamışlardı. Ayaklanmış subayların yanında, kendilerine tabancalar verilmiş Atina Üniversitesi'ndeki ulusçu öğrencilerin kurmuş olduğu Üniversite Birliği (Panepistimiaki Enosis) mensuplarıyla siviller de yer almışlardı (Erdem, 2009: 52). Gudi Darbesi Yunanistan tarihinde bir dönüm noktasıdır. Darbeyle bütün alanlarda ıslahat süreci başlamıştır. Kimilerine göre subayların elde ettikleri en büyük başarı, Giritli siyaset adamı Venizelos'un Yunanistan'a çağrılmasıdır (Köylü, 2012:70-71).

Eleftherios K. Venizelos'un şekilsel bile olsa 1913'e kadar Osmanlı egemenliği altında olan bir bölgede, Girit'te yaşadığını ve orada sadece Girit'e değil, tüm Yunanistan'a ait pek çok iç ve dış problemle yoğrulduğunu kaydetmektedir. Venizelos 1908-1909 döneminde Girit'i idare eden Yürütme Kurulu'nda (hükümette) görev almıştır. Dolayısıyla o tarihte, etkinlik alanı olan Yunanistan, Türkiye ve Avrupa'yı çok iyi tanıyan, her şekilde hazır ve deneyimli bir siyasi lider konumundadır. Girit'te bulunduğu dönemde Yunanistan'a ilişkin ve ilgilenilmesi gereken tüm özel problemler üzerinde deneyim kazanmıştır. Girit; Venizelos'un Türkleri olduğu kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğünü destekleyen Avrupalıları da tanıdığı bir "okul" dur. Deneyimli bir siyasetçiye, aynı anda "Ana Yunanistan" için yıpranmamış bir siyasetçidir. Çünkü o güne kadar Yunanistan'ın siyasetine aktif bir şekilde katılmış değildir. Dolayısıyla, Yunanistan rejiminin ıslahatçısı

---

² Osmanlı İmparatorluğu, ayaklanan Girit'e bir işgal birliği gönderen ve Tesalya'dan saldırıya geçen Yunanistan'a 17 Nisan 1897'de savaş açmıştır. Savaş Yunanistan'ın yenilgisiyle sonuçlanmış, İstanbul'da imzalanan barış antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu, kazandığı zafere karşın, Tesalya'da lehine yapılacak küçük bir sınır düzeltmesi ile 100.000.000 franklık bir tazminat elde edebilmiştir.

ve boyunduruk altındaki Helenlerin kurtarıcısı rollerini rahatlıkla talep edebilme şansına sahiptir. Bunu yaparken hem deneyimine, hem de Yunanistan'daki yıpranmamışlığına dayanmıştır (Prukakis, 2002;172:176).

İyi konuşması, enerjisi, çalışkanlığı ve diplomatik maharetinin yanı sıra Venizelos, kendini, kendinden evvelki ve sonraki bütün Yunan politikacılarının omuzları üstüne çıkararak büyük bir meziyete, realiteleri görmek meziyetine sahiptir. Öteki Yunanlı politikacılar da memleketlerinin iyiliğini isteyen kimselerdi şüphesiz. Fakat gökteki ayın eline verilmesi için ağlayan çocuklar gibi hareket ediyorlar, Dışişleri Bakanlığının duvarına astlıkları Kiepert Atlas'ındaki Balkan Yarımadası'na bakıp bakıp, Bizans İmparatorluğu topraklarından ne kadarının yeniden kendilerinin olacağını hayal edip, hiçbir şey yapmadan "armut piş ağzıma düş" misali bekliyorlardı (Pallis, 1997:130-131).

Ancak 1909 Gudi Darbesi'nin bir özelliği de, gerek siyasetçi, gerekse asker olarak Anadolu Harekâtı'nın bazı aktörlerini sahneye çıkarması ve hareket döneminde yaşanan bir takım olayların tohumlarını serpmesidir. Öyle ki Konstantinosist (kralcı) subay olan Viktor Dusmanis'e göre, takip eden süreçte iktidar ve toplumdaki kaos ortamı Gudi Darbesi'nden kaynaklanmıştır. Çünkü kendiliğinden ortaya çıkan kimi kurtarıcılar, Yunanistan'ı kurtarmak isteyerek önceki nesillerin yaptıklarını yeterli görmemiş, ancak ters bir sonuca ulaşmışlardır. Oysa 1909'a kadarki süreçte gerek siyasi, gerekse toplumsal açıdan, küçük adımlarla da olsa iyileşme yönünde yol alınmıştır. Gudi Darbesi ve burada takınılan tutum, liderlere karşı itaat ve inanç atmosferini zayıflatmıştır (Dusmanis, 1925: 32).

Balkan Harbi ve İlk Siyasi Çekişme

Balkan Devletleri, dağılmakta olan Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askeri zayıflığından ve İtalya ile savaş halinde olmasından yararlanarak, Balkanlar'daki Osmanlı topraklarını ele geçirmek istemişler ve 1912 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmişlerdir (Gencer ve Özel, 2004: 40).

Balkan Savaşları'nın nedenlerini Yeşilköy Antlaşması'na kadar götürmek mümkündür. Bu antlaşmayla Makedonya'nın da Bulgaristan'ın sınırları içine katılması ve Sırbistan'ın bağımsızlığını alması, bağımsız Sırbistan'ın ilk günden itibaren topraklarını genişletmek istemesi, Berlin Antlaşması'nın Bulgaristan'da yarattığı hayal kırıklığı ve nihayet Yunanistan'ın Osmanlı Devleti aleyhine toprak kazanmak istemesi bu savaşın sebepleri olarak görülebilir. Ayrıca bunlara, Rusya'nın Balkan Slâvları üzerindeki kışkırtmasını da eklemek mümkündür. Bütün bu olaylarda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i ilhakı bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum Rusya'yı Balkan Slavlarını birleştirmek suretiyle Avusturya'nın yayılcı politikasına karşı koymaya sevk ettiği kadar, Balkanların Slâv devletlerini de aralarında anlaşmazlıkları gidererek

Murat KÖYLÜ

birleşmeye ve Balkanlarda geri kalan Osmanlı topraklarını paylaşmaya götürmüştür (Köylü, 2015:166-167).

20. yüzyıl başında Bulgarlar Trakya'yı, Yunanlar, Epir ve Ege adalarını, Sırlar, Bosna-Hersek'i, Karadağlılar da Kuzey Arnavutluk'u ele geçirmeye yönelik politikalar geliştirmiş, bu konuda en büyük destekçileri ise Rusya olmuştur (Hayta ve Birbudak, 2010:3).

Ancak Yunan tarih kitaplarında Balkan Devletleri'nin ittifak kurması ve Balkan Savaşı'nın gerekçesi olarak farklı bir anlatım söz konusudur. II. Meşrutiyet'in ilanı akabinde gerçekleşen düzenlemelerin Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin beklentilerine cevap vermediği, dönem içindeki siyasetin giderek ulusçu bir yapıya büründüğü, bu sebeple Osmanlı topraklarında yaşayan Hıristiyan nüfusun konumunun giderek güçleştiği ifade edilmektedir. Kanuni Esasi yürürlüğe girdiği halde gayrimüslimlere uygulanan baskılar artmış, bunun üzerine bölgede yaşayan bir takım uluslar "ortak tehlike" karşısında anlaşma zemini aramaya başlamışlardır. Balkanlar'daki ulusal rekabetlerin aşılmasında Rusya'nın ve Venizelos'un özel kişiliğinin önemli rolü olmuştur. İngiltere'nin Doğu Meselesi ile ilgili tavrının değiştiği görülmüş ve Osmanlı'nın bütünlüğünden yana tavır koymayacağı netleşmiştir (Erdem, 2009: 59-60).

Balkan devletleri, Rumeli'de yapılacak olan ıslahatın, büyük devletlerle birlikte kendi kontrolleri altında yapılmasını Osmanlı Devleti'nden ağır bir nota ile talep etmişler; Osmanlı Devleti ise bu notayı Balkan devletleriyle olan münasebetini kesmekle cevaplandırmıştır. Bunun üzerine ilk olarak 8 Ekim 1912'de Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmiştir. Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmesiyle Balkan Savaşları'nın birinci safhası başlamıştır. Karadağ'ın ardından 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, 19 Ekim'de de Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilân ederek harekete geçmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti de, adı geçen devletlere ayrı ayrı savaş ilân etmiştir. Osmanlı Devleti'nin savaşa karar verişinde, Ekim 1912'de İstanbul ve taşrada cereyan eden "harp mitinglerinin" de etkili olduğu söylenmektedir (Köylü, 2015:170-171).

Bu anlatıma göre Yunan Ordusu Başkomutan Veliht Konstantinos liderliğinde Katerini, Grevena ve Kozani'yi "kurtarmıştır (apelethterose)". Bulgar kuvvetleri doğuda İstanbul'un eşğine kadar ulaşmış, batıda Batı Trakya'yı ve Doğu Makedonya'yı ele geçirmişlerdir. Sırlar Kuzeybatı Makedonya'ya yönelmişler, Üsküp ve Manastır'ı ele geçirmişlerdir (Köylü, 2012:131).

Venizeios, durumu değerlendirmede gösterdiği süratin bir başka örneğini, Birinci Balkan Savaşında 1912'de, Yunan ordusu ilk zaferini Selanik yolu üstündeki Sarantaporo'da kazandığı sırada gösterdi. Bu başarı üzerine iki alternatifi vardı; doğuya doğru Selanik'e ilerlemek veya kuzeybatıya doğru Manastır'a yürümek. Ordulara kumanda eden Veliht Konstantinos kur-

maylarının fikrini destekleyerek Manastır'a yürünmesini, Batı Makedonya'daki Türk kuvvetlerinin bu suretle ikiye bölünmesini istiyordu. Venizeios ise, Selanik'in kendileri için hayati bir önem taşıdığını hemen anlayıvermişti. Kuzeydoğudan ilerlemekte olan Bulgarlardan evvel Selanik'e ulaşamazlarsa savaş sonu toprak paylaşmasında bu çok önemli şehri ellerinden kaçırabilirlerdi. Toprak bölüşmesinde herkesin elinde bulunan yerlerin kedilerine kalacağını biliyordu. Başkomutan ve Kurmay Başkanın görüşüne rağmen Selanik'e doğru yürünmesinde ısrar etti (Pallis, 1997:123).

Konstantinos ve Venizelos arasında ilk çekişme, tam da bu konu üzerinde yaşanmıştır. Sonrasında Konstantinos yandaşları Selanik'e doğru ağır ilerlenilmesinin sebebi olarak, Epir'deki savaşın kaderi belirlenmeden Veliat'ın Selanik'e yönelemeyeceğini ve Yunan Ordusu'nun batısında güçlü Türk kuvvetlerinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Venizelistler ise problemin askeri değil, siyasi olduğu görüşünü savunmuşlardır. Selanik'in ele geçirilmesi, diğer Makedonya'nın talep edilmesi için hayati önem taşımaktadır. Haklı da çıktı. Yunanlılar Selanik'e ucu ucuna, Bulgarlardan sadece 24 saat evvel vardılar, umulan oldu. Selanik o günden bu yana Yunanlılarındır. Veliatın dediği gibi Manastır'a yürünmüş olsaydı, Yunanlılar'ın eline hiçbir şey geçmeyecekti (Pallis, 1997:123-124).

Selanik'in Hasan Tahsin Paşa tarafından Yunanlılara teslim edildiği gün, aynı zamanda Agios Dimitrios³ yortusudur. Selanik'in Yunanlıların eline geçtiği tarih 8 Kasım 1912'dir.

Birinci Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913'te imzalanan Londra Antlaşması'yla sona ermiştir. Antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin batı sınırı Midye-Enez hattı olarak belirlenmiştir. Osmanlı Devleti Arnavutluk ve Ege Adaları'nın geleceğinin kararlaştırılmasını büyük devletlere bırakmıştır. Yunanistan Selanik, Güney Makedonya ve Girit'e, Bulgaristan Kavala, Dedeğaç ve bütün Trakya'ya, Sırbistan ise Orta ve Kuzey Makedonya'ya sahip olmuştur (Gencer ve Özel, 2004: 42).

18 Mart 1913'te Yunanistan, Kral Georgios'un Selanik içinde öldürülmesi haberi ile sarsılmıştır. Tetikçi Shinas bir Helen'dir ve anarşist ya da dengesiz olduğu söylentisi yayılmıştır. Ancak Theodoros Pagkalos anılarında, tetikçinin dengesiz ya da anarşist olmadığını, sadece yabancı güçlere hizmet edenlerin aleti olduğunu ve bunların Kral Georgios'un ölümünden çıkar beklediklerini kaydetmiştir. Kral'ın, İngilizlere karşı sıcak duygular beslediği bilinmektedir. Buna karşılık Konstantinos'in Almanların yanında yer alacağına dair umutlananlar vardır. O dönem pek çok yazar, ayrıca Pagkalos gibi Yunanlıların önde gelen isimleri, Georgios'un özellikle Almanya'nın Balkanlar'daki çıkarlarının kurbanı olduğunu yazmışlardır

³ Bugün Türkiye Cumhuriyeti Konsoloslugu'nun ve Atatürk'ün doğduğu evin üzerinde bulunduğu caddenin ismi Agios Dimitrios Caddesi'dir ve aynı cadde üzerinde Agios Dimitrios Kilisesi bulunmaktadır.

Murat KÖYLÜ

(Erdem, 2009:61).

Konstantinos Mart 1913'te krallık yemini etmiştir. İki zıt karakterin yönetimde olması, siyasal açıdan gelecekte yaşanacakların Yunan Halkına pek huzur getirmeyeceğinin işaretlerini veriyordu sanki. Georgios'un öldürülmesinin akabinde muhalefet (eski partiler olarak ifade edilmektedir), her yöntemi kullanarak iki baskın karakteri karşı karşıya getirmeye çalışmıştır. Bu yönde sistemli bir faaliyet yürütülmüş, İkinci Balkan Savaşı'nın başlaması da fırsat olarak değerlendirilerek Venizelos'a karşı saldırıya geçilmiştir (Pallis, 1997:130-131).

Londra Antlaşması büyük devletlerin çıkarlarıyla Balkan halklarının taleplerini dengelemeye çalışmışsa da, bir takım belirsizliklere ve eksikliklere sahiptir. En önemli eksikliği, bir ittifak gerçekleştirmiş olan Balkan Devletleri arasındaki sınırların belirlenmemiş olmasıdır. Makedonya ve Trakya'nın paylaşılması problemi, Balkan Devletleri'ni yeni bir savaşa itmiştir. Bulgaristan önce Sırbistan'a, ardından Yunanistan'a saldırmıştır. Bu arada Romanya ve Osmanlı Devleti de, Bulgaristan'a karşı yürütülen bu savaşa dahil olmuşlardır. Osmanlı Ordusu gelişmelerden yararlanarak Edirne'yi geri almayı başarmıştır. Savaşı kaybetmiş olan Bulgaristan, 10 Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması'nı imzalamıştır (Köylü, 2012:121). Bu antlaşmayla Bulgaristan Ege Denizi'yle olan bağlantısını sürdürmekle birlikte, önemli ölçüde toprak kaybına uğramış, bazı toprakları komşularına bırakmak zorunda kalmıştır (Erdem, 2009:62).

Venizelos ile Kral arasında ikinci anlaşmazlık Bükreş Anlaşması görüşmelerinde çıkmıştı. Bükreş'te Barış Konferansı başlamıştı. Dedeğaç'a kadar Trakya ve Doğu Makedonya fiilen Yunan ordusunun işgali altındaydı. Artık Kral olmuş olan Konstantinos, Bükreş'teki Venizelos'a bir telgraf çekerek, Meriç'e kadar işgal altındaki toprakların tamamının kendilerine bırakılmasından başka bir şartı kabul etmemesi talimatını verdi. Venizelos cevabında, Aşırı isteklerini Romanya'nın desteklemeyeceğini bildiğinden sadece Nestos'a kadar Makedonya'dan bir parça üzerinde ısrar edeceğini bildirdi. Şayet Yunanlılar Meriç'e kadar olan topraklarda ısrar edecek olurlarsa, savaşın yeniden başlaması ihtimali kuvvetliydi ve yeni bir savaşın sonuçlarının ne olacağı bilinmezdi. Konstantinos önce bu görüşü kabul etmek istemedi. Venizelos istifa tehdidini savurunca razı oldu. Venizelos bu olayda da aşırı isteklerle her şeyi tehlikeye atmaktansa, alabildiğiyle yetinme görüşünü ispat etmiştir (Pallis, 1997:124).

Birinci Dünya Savaşı Başlarında Yunanistan'da ki Siyasal Bölünmüşlüğü'nün Artması

Yunanistan'da 1912 yılına kadar, İngiliz ve Fransızlar etkin olmuşlardı. Yunan İhtilali'nden itibaren Yunan dış politikası dönem dönem İngiliz, Fransız ve Rus politikasından etkilenmişti. Bu üç gücün de Yunanistan'da büyük fanatik taraftarları vardı. Kaldı ki Venizelos'un İngiliz yanlısı siyaset güttüğü

bilinmekteydi. Dolayısıyla Venizelos'un üst düzey İngiliz yetkilileri ile yaptığı görüşmelerde, Yunanistan'ın Argostoli Limanı'nı İngiliz Donanması'na açması halinde Kıbrıs'ın kendisine verilebileceği teklifi getirilmişti. Bu teklif ilk kez 1912 Aralık'ında veya 1913 Ocak'ında gayri resmi olarak yapılmıştı (Erdem, 2009:66). Ancak 1914 yılına gelindiğinde Venizelos bu teklifi unutmamış ve Birinci Dünya Savaşı başlamadan Londra ve Paris'teki resmi kapıları çalmıştı. Savaş başladığında da İtilaf Devletleri'ne yakın bir siyaset izlemiş ve sonuna kadar bu siyasette direnmişti.

Aslında bu, İtilaf Devletleri'nin ilk teklifiydi. Sonuçta Almanya kontrolünde ki Anadolu'yu en yakından kontrol edebilecek, henüz birkaç ay önce bir zamanlar parçası olduğu Osmanlıya büyük bir yenilgi tattırılmış, müteakiben kendi toprak büyüklüğü kadar büyük bir coğrafya parçasını sınırlarına dahil etmişti. O dönem Kıbrıs, İngiliz kontrolünde ve Rum ahalinin Türkler ile birlikte yaşadığı ve Yunan Megalo İddiası içinde bir adaydı. Venizelos'un Selanik, Makedonya ve Girit'ten sonra Yunan Halkına sunacağı bir diğer zafer olarak tarihe geçecekti. Ortodoks Tanrısı Venizelos'un yanında, yüzlerce yıllık "Yunan Düşü" artık gerçekleşmeye başlamıştı, sanki.

Başbakan Venizelos'un bu savaşta Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin yanında yer alarak ulusal bütünleşmesini sağlayabileceği ile ilgili görüşleri, Helen burjuva sınıfının görüşlerini de yansıtmaktaydı. Helen burjuva sınıfı, Balkan Savaşı'ndan sonra önemli ölçüde güçlenmişti. Yunanistan'ın ekonomik canlılığa sahip şehirlerle dolu Anadolu kıyılarına genişlemesi sadece ulusal bütünleşmeye hizmet etmekle kalmayacak, ayrıca dinamik bir burjuva sınıfının ve ulusçu bir burjuva devletin oluşmasına yeni bir ivme kazandıracaktı. İç pazar genişleyecek ve ticaretle sanayiye tanıyan kişilerle zenginleşecekti. Kaldı ki gerek ticaretle, gerekse sanayi ile uğraşan burjuva sınıfı batı sermayesine, özellikle İngiliz ve ayrıca Fransız sermayesine bağımlıydı. Bunun sonucu olarak saray ve eski partilerin (Liberallerin karşısındaki muhalefetin) etrafına, Yunanistan'a yeni ticari merkezlerin katılmasıyla ortaya çıkan ekonomik rekabetten korkan bir grup küçük burjuva (küçük tüccar ve sanayiciler) toplanmışlardı (Prukakis, 2002;172:176).

Aslında Yunan ekonomisi tüm iyimserliklere rağmen zor durumdaydı. 1897'de ki kaybedilen savaş sonucu Osmanlı'ya ödeyeceği tazminatı bile borç almıştı. Borcu verenler tarafından Uluslararası Ekonomik Denetim (Diethnis İkonomikos Eleghos) Teşkilatı kurulmuştur (Erdem, 2009:67). Bu teşkilat Osmanlı Duyun-u Umumiye teşkilatı gibi Yunan Devleti'nin tüm girdilerini denetlemiş, tuz, kibrit, tütün kağıdı gibi tekelleri denetimi altına almıştır. Yunanistan'da, yabancı sermayeli hisseli şirketler kurulmaya başlamış, yabancı sermaye Yunan bankalarına da girmiştir. Bu konularını kullanarak, Yunanistan'daki ekonomik hayatı etkilemeye başlamışlardı.

Venizelos Girit'in özgürlüğü için savaşmış, ancak Balkan Savaşı'nın başarısından sonra, savaşıncılığı Yunan para oligarşisinin eline geçmiştir. Yunan

Murat KÖYLÜ

sermayesinin temsilcileri Başbakanın yakın çevresi içinde bulunmuş ve tutumunu etkilemişlerdir. İstese de, istemese de İngilizlerin sömürgeciliğinin ve Yunan sermayedarlarının taraftarı olmuştur (Psirukis, 1977:30).

Ancak Kral Konstantinos, Genelkurmay Başkanlığı ve eski partiler, Venizelos ile bu konularda görüş ayrılığına düşmekle kalmamış, kendi Alman yanlısı siyasetlerini uygulamaya çalışmışlardır. Konstantinos'ın Almanya'nın askeri dehasına hayran olduğu ve eşi Kraliçe Sofia'nın Kayzer'in (Alman İmparatoru) kız kardeşi olduğu bilinmekteydi. Venizelos'un yakın çevresi Konstantinos'ı çok açık bir şekilde "Almanya ve eşinin kardeşi olan Kayzer'in yaşaması için Yunanistan'ı ölüme mahkum etmekle" suçlamaktadır. Bu tema Venizelistlerce o dönemde ısrarla işlenmişti. Venizelistler başbakanlarını yüksek sezgilere sahip olan bir lider olarak kabul ederken, Konstantinos'ı iyi bir asker olduğu halde manevi cesarete sahip olmamak ve olayları geniş bir açıyla değerlendirememekle suçlamışlardır. Onlara göre Liberallerin büyük lideri, asker olmadığı halde askeri meseleleri çok iyi idrak edebilmekteydi (Ventiris, 1970: 23). Buna karşılık Konstantinosistler, Venizelos'u savaşkanlıkla suçlamışlardır. Taraftarlarına göre ise Venizelos, üstün öngörüsüyle İttifak Devletleri'nden dolayı Yunanistan'ın tehdit altında olduğunu anlamış, İtilaf Devletleri'nden ancak fayda sağlanabileceğini düşünmüştür (Petridis, 2000: s. 173-175) Yunan ulusunu 1915'ten itibaren iki kampa ayırmış olan tarafsız kalma veya savaşa katılma sorununda, Venizelos tarafından savunulan savaşa katılma politikasına inanmış taraftarlardan olan Pallis, Kral Konstantinos ve tarafsızlığını destekleyenlere karşı ayırım yapılmaksızın ileri sürülen, Alman taraftarlığı ve bile bile Yunan çıkarları ile ulusal idealleri hanedan uğruna veya değersiz küçük siyaset hesaplarına kurban ettikleri iddialarının çok aşırı bir biçimde büyütülüp savaş propagandası için kasten yayıldığına inanmaktadır. (Pallis, 1997:12-13).

Venizelos Yunanistan'ın Çanakkale Savaşı'nda, İtilaf Devletleri'nin yanında yer alma kararı, Albay Metaksas'la görüşmeleri

İoannis Metaksas 1897 Türk-Yunan Savaşı'nda ve 1912-1913 Balkan Savaşları'nda bulunmuş, 1910'da Venizelos'un yaverliğini yapmış ve ordunun düzenlenmesi görevini üstlenmiş, Almanya'da eğitim görmüş yetenekli bir kurmay subaydır. O dönemde Genelkurmay Başkanlığı'na vekalet eden Metaksas ile Başbakan görüşmelerinde, Metaksas görüşlerini sözle ifade etmekten birlikte, Başbakan'a muhtıralar şeklinde sunmuştu (Pallis, 1997:30-31).

Metaksas, 2 Mart 1915 tarihini taşıyan, "Yunanistan'ın Çanakkale Harekatı'na Katılımı" başlıklı muhtırasında, Bulgaristan tehlikesine ve Yunanistan'ın bu konuda en ufak bir güvenceye sahip olmadığına dikkat çekmiştir. Vurguladığı bir diğer tehlike, İstanbul'un işgali amacıyla İngiliz, Fransız ve Yunanlıların beraber gerçekleştirmeleri olasılığı olan hareketin, Rusların hissiyatına ters düştüğüdür. Ayrıca, Yunanistan harekate katılmaya

karar vermeden önce İngiliz ve Fransızların bu amaç uğruna ne kadar güç ayırdıklarını görmeli, bunun yeterli olduğuna kanaat getirdiğinde katılıp katılmamaya karar vermelidir. Metaksas varolan koşullarda hareketi faydasız olarak değerlendirmiş, özellikle Makedonya’da askeri bir felakete yol açabileceğini vurgulamış ve kendisini bu görüşe götüren sebepleri saymıştır. Bulgar Ordusu sayıca Yunan Ordusu’ndan üstündür ve savaş halinde tüm Yunan Ordusu’nun Doğu Makedonya’da toplanması gerekmektedir. Çanakkale Savaşı’nın başarısı konusunda ise, güvence verilememektedir. Çanakkale Boğazı’nın iki yakasındaki Türk yığınakları ile ilgili olarak yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu sebeple bile hareketin başarısı konusunda şüphe duyulmalıdır. Osmanlı Devleti savunma gerçekleştirmek üzere hazırlanmaktadır ve elinde çıkarma hareketine karşı koyabilecek yeterli kuvvet vardır. Metaksas müttefiklerin Çanakkale Savaşı ile ilgili aldıkları önlemlere bakarak, hareketin hiç etüt edilmediğini ve “düşmanın” çok küçümsendiğini vurgulamıştır. Metaksas, askeri konularda görüş ayrılığına düştükleri sebebiyle Genelkurmay Başkanlığı’ndaki görevine devam edemeyeceğini ifade ederek, 2 Mart 1915 tarihinde Başbakan’a istifasını sunmuştur (Metaksas, 1925:384-390).

Başbakan Yunanistan’ın savaşa katılması teklifini Kral’a götürdüğünde, Yunanistan için ulusal bölünmüşlüğü de tetiğini çekmiştir. Venizelos’un Çanakkale Harekatı ile ilgili olarak Kral Konstantinos’un huzuruna çıktığı gün yaşananlar ilginçtir. Venizelos Kral’a Çanakkale’nin bir Helen şehri olduğunu, kendisinin de ulusal gayelerin tercümanı olarak, Yunanistan’ın tarafsızlıktan çıkıp İtilaf Devletleri’nin yanında yer alması gerektiği görüşünde olduğunu söylemiştir. Yunan halkının koruyucu güçlere karşı duyduğu minnet, büyük ulusal çıkarlar ve gerçekler bunu gerekli kılmaktadır, düşüncesindeydi (Erdem, 2009:76). Bu ilahi sözlerin sonrasında, Kral’ın duygulanarak 12. Konstantinos olarak ilan edilmesinin olası olduğunu düşünüp, bu mücadelenin lideri olmayı istemesi beklenirken, Kral bunu yapmamış, Venizelos’un bu siyasetini hiçbir zaman desteklemeyeceğini, çünkü tahtının dayanağı olan Kayzer’in yenilmesini istemediğini ifade etmişti. O gün Venizelos, vatanseverlik taşıyan rüyalarının alaşağı olduğunu görmüş, kendisinin bizzat askeri liderliğe getirdiği kişinin (Konstantinos’in) vatana ihanet ettiğine düşünerek Kral’a, tahtının dayanağının Kayzer olmayıp, Yunan halkının sevgisi olduğunu söylemişti. Bu sözlere karşılık Konstantinos, Yunan halkının karar verebilmesi için elinde yeterli donelerin bulunmadığını, İttifak Devletleri’nin kazanacaklarını düşündüğünü ve hiçbir zaman galiplere karşı hareket etmeyeceğini vurgulaması üzerine Venizelos, bu düşüncelerine katılmadığını ve tarafsızlık siyasetine devam edilmesini gerektiğinin altını çizmişti. Venizelistlere göre Konstantinos bu sözleriyle Yunanistan’ın kaderini belirlemiştir. Bu koşullarda Venizelos istifa etmek zorunda kalmış ve Dimitrios Gunaris iktidara gelmiştir (Erdem, 2009:77).

Venizelos’un istifa ettiği tarih 5 Mart 1915’tir. Venizelos istifa ettikten

Murat KÖYLÜ

bir süre sonra Mısır'a ve Midilli'ye gitmiş ve İskenderiye'deki Rum Cemaati tarafından görülmemiş bir karşılama töreni ile karşılanmıştı. Çanakkale Savaşı'nda müttefikler hezimete uğrayınca Konstantinosistler arasında, yaptığı analizler ve yazdığı muhtıralarla Kral Konstantinos'i etkileyen Metaksas'ın Yunanistan'ı kurtardığı görüşü hakim olmuştur. Dimitrios Gunaris, Konstantinos'in yaşıtı ve Venizelos'un üç-dört yaş küçüğüdür. Venizelos gibi hukuk eğitimi almış olan Gunaris, büyük bir hatip olarak öne çıkmış, ilerici ve sosyal içerikli görüşe sahip, dürüst ve temiz bir siyasetçi olarak tanınmıştı. 1909'da Askeri İttifak'a danışman olması düşünülmüş, ancak daha sonra Venizelos'un ismi öne çıkması, onu geri plana ötelemişti. Ancak Gunaris'in başbakanlığı kısa sürdü. 1915 Mayıs'ında yapılan seçimlerde Venizelos yeniden çoğunluk elde ederek Başbakan olmuştu (Köylü, 2012:133).

1915-1920 Siyasi Çalkantı Dönemi

Venizelos'un bu yeni başbakanlık görevi esnasında, Bulgaristan Sırbistan'a saldırmak üzere seferberlik ilan etmiştir. Sırbistan ile Yunanistan arasında karşılıklı savunma anlaşması söz konusudur. Başbakan'ın bu vesileyle, Yunanistan'da da seferberlik ilan etmeyi istemesi üzerine, Kral ile Başbakan arasında yeniden görüş ayrılığı doğmuştur. Bunun üzerine 5 Ekim 1915'te Venizelos ikinci kez istifa etmiştir. Kral hükümet kurma görevini Aleksandros Zaimis'e vermiştir. Venizelos'un ikinci istifası, ulusal bölünmüşlüğe hizmet ettiği için çok eleştirilmiştir⁴.

Zaimis hükümeti ancak bir ay yaşamış, bunun üzerine Stefanos Skuludis hükümet kurmakla görevlendirilmişti. "Ventiris Skuludis'in başbakanlığını ise, klasik tragedyalardaki korkunç ve kaçınılmaz bir felakete benzetmekteydi. Skuludis başbakanlığı üstlendiğinde 77 yaşındaydı, dolayısıyla, o dönemin yaşam ortalamasına göre çok yaşlı ve sanki 19. yüzyılın derinliklerinden gelmiş gibiydi." Bu arada İngiltere ve Fransa, Balkanlar'daki gelişmeleri göz önünde bulundurarak ve Yunanistan'a İtilaf Devletleri yanında savaşması için baskı yapmak üzere Selanik'e çıkmışlar ve Yunan tarafsızlığını ihlal etmişlerdir (Ekim 1915). Diğer taraftan Bulgaristan Sırbistan'a saldırmıştır. Sırbistan'ın kötülemesi üzerine Fransızlar, Yunan hükümetinin onayını almaksızın, Ocak 1916'da Korfu'yu (Kerkira) işgal etmişlerdir. Korfu'nun, Arnavutluk cephesinden çekilen Sırp askerlerinin rehabilitasyonu amacıyla kullanılacağı bildirilmiştir (Erdem, 2009:80).

Bu dönem Yunanistan'daki bölünmüşlüğün en önemli işaretlerinden biri, 25 Aralık 1916 tarihinde Atina Metropoliti Theoklitos'un, kutsal sinodu ve ruhban sınıfını da arkasına alarak, Venizelos için lanetleme ayini yönetmesidir. Yunanistan Bağımsız Kilise'sinin lideri, binlerce insanı bir Hıristiyan'a lanetleme taşları atmaya çağırmıştır. Lanetleme ayinine 60.000 Atinalının katıldığı söylenmektedir. Bu ayin "Areos Meydanı"nda gerçekleştirilmiş ve büyük bir kalabalık ellerindeki taşları Venizelos'a

⁴ Plumidis, a.g.e., s. 612.

“şeytan”, “veelzevul” ve “hain” diyerek alana fırlatmışlardır. Ventiris o gün Venizelos’un, “Başpapazları hapseden ve Kral ile vatanına komplo hazırlayan Eleftherios Venizelos’a lanet olsun!” sözleriyle anıldığını ifade etmektedir (Venizelu, 2002:37).

Eski Yunanistan’da bunlar olurken, Yunanistan’a yeni katılan topraklarda da Venizelos ve Geçici Hükümeti’ni desteklemek amacıyla mitingler gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarda Konstantinos uyguladığı siyaset sebebiyle eleştirilmiş ve kınanmıştır. Kasım 1916 tarihinden itibaren Girit, Ege Adaları, Yedi Adalar, Kiklades, ve Makedonya şehirlerinden gönderilen telgraflarla Konstantinos eleştirilmiş ve kınanarak reddedilmiştir. Örneğin Kasım 1916’da Kandiye (İraklio) halkının gönderdiği telgrafta, halkın şehrin büyük meydanında toplanarak bir takım kararlar aldığı ifade edildikten sonra, bunlar sıralanmaktadır. Kral Konstantinos’in anayasaya ihanet ettiği ve yeminini bozduğu, ulusal egemenlik ilkesine karşı çıkararak baskıcı bir rejim kurmayı amaçladığı ifade edilmekte, devletin siyasetin meşru zemininden uzaklaştığı ve müttefiklerin güvenini sarstığı vurgulanmaktadır. Konstantinos Helen soyuna ait illeri ve şehirleri düşmanlara vermekle, Helen illerini özgürleştirmek için Helenlerle birlikte savaşmış olan İngiliz ve Fransızlara katil elini uzatmakla, Helenlerin Helenlere kast etmesi için emir vermekle suçlanmaktadır. Gönderilen tüm telgraflarda Konstantinos’e karşı benzer suçlamalar sıralandıktan sonra, alınan kararlar ifade edilmektedir. Atina’da gerçekleşen olaylar kınanmakta, gerçekleşen olaylardan dolayı halkın sorumlu tutulamayacağı, bunun tek sorumlusunun Kral Konstantinos ve O’nun karar vermekten yoksun kuklaları olduğu söylenerek, Konstantinos Yunan tahtını hak etmediği sebebiyle reddedilmektedir (Erdem, 2009:81-82).

İlginç olan, diasporadaki Helen Cemaatleri tarafından da Geçici Hükümet’e destek telgraflarının gönderilmiş olmasıdır. Mısır, Sudan, ABD, İngiltere, Fransa ve Cezayir gibi ülkelerdeki cemaatlerden gönderilen telgraflar olmuştur. 1917 Mart ayı içerisinde Agion Oros (Aynoros)’da yer alan yirmi manastırın temsilcileri de bir araya gelmiş ve ortak görüşleri olarak, Selanik’te Geçici Hükümet kurulduğu andan itibaren Atina Hükümeti ile ilişkilerini kestiklerini, Konstantinos ve hükümetini reddettiklerini açıklamışlar, Geçici Hükümet ve onun başbakanı Eleftherios Venizelos’a bağlılıklarını beyan etmişlerdir. Manastır yetkilileri mesajlarında, Agion Oros’a gösterdikleri ilgiden dolayı İtilaf Devletleri’ne minnetlerini ifade etmeyi de unutmamışlardır (Erdem, 2009:83).

Bu arada Spiridon Lambros Hükümeti istifa edince, tekrar Zaimis Hükümeti kurulmuştur. İtilaf Devletleri Konstantinos’i tahttan indirmeye karar vermişlerdir. Müttefiklerin notasının akabinde Kral çekilmeye karar vermiş ve 1917 yılı Haziran ayı içinde Yunanistan’ı terk etmiştir. Konstantinos Yunan halkına veda ettiği bildiride, Yunanistan için ve sadece O’nun çıkarına olarak

Murat KÖYLÜ

görevini yerine getirirken olaylar karşısında boyun eğdiğini, Veliht ile birlikte sevgili vatanını terk ettiğini ve tahtı oğlu Aleksandros'a bıraktığını ifade etmiştir. Kendisi ve Kraliçe'nin uzakta dahi olsalar, Yunan halkına karşı sevgilerini koruyacakları vurgulanmış ve herkesin bu kararı sükunetle karşılaması rica edilmiştir⁵. Konstantinos herhangi bir direnişle karşılaşmaksızın tahttan indirildikten sonra, önemli Antivenizelistler gözaltına alınmış veya sınır dışı edilmişlerdir. Gunaris, İon Dragumis, Dusmanis ve Metaksas sınır dışı edilenler arasındadır.

Konstantinos'un uzaklaştırılmasının akabinde Venizelos Atina'ya geri dönmüş, şekilsel olarak iki Yunanistan birleşmiş, yeni bir hükümet kurulmuş ve Konstantinos'un dağıttığı 1915 Meclisi geri getirilmiştir. Bu mecliste yer alan milletvekilleri yeniden hayata döndürüldüklerinden dolayı, İsa ile ilgili bir mucizeye dayanılarak bu meclise "Lazaros'ların Meclisi"⁶ adı verilmiştir. Aleksandros, Temmuz ayı içinde bu mecliste Kraliyet yemini etmiştir. Yeni hükümetin ilk icraatı, İttifak Devletleri'ne karşı savaş ilan etmek olmuştur. Aynı anda silahlı kuvvetler, jandarma, yerel idareler, kiliseler ve eğitimde temizlik başlamış, büyük sayıda memur, asker ve üniversite hocası görevden alınmıştır. Bu temizliğin sebebi ideolojiktir. Venizelistler, bedel ödetmek istemişlerdir. Asıl yıkıcı olan, ordudaki temizlik hareketi olmuştur. 570 kadar yargıcın, 6500 memurun, 2300 subayın, 3000 jandarma ve astsubayın, 880 deniz subayının görevden alındığı ifade edilmektedir. Ayrıca sıkı bir sansür uygulanmış ve muhalefet yaptıklarından şüphelenilenler sürgüne gönderilmişlerdir. Bu temizlik hareketleri ve sürgünler, iki cephe arasında derin bir uçurum yaratmıştır. Anadolu Harekatı esnasında, özellikle Kasım 1920 seçimleriyle Antivenizelistlerin iktidara gelmesi ve daha önce emekliye sevk edilmiş subayların tekrar aktif görevlere getirilmesiyle, Yunan Ordusu'nda istenmeyen olayların yaşanmasına sebep olmuştur (Köylü, 2012:138-140).

Yunanistan'daki Siyasi Çekişmeler ve İzmir'in İşgali

Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri yanında yer almış olan Türkiye de, 30 Ekim 1918 tarihinde Limni Adası'nın bir limanı olan Mondros'ta, İngilizlerin Agamemnon zırhlısında, bir ateşkes antlaşması imzalamıştır. Mondros Ateşkes Antlaşması'nı Osmanlı Devleti adına Bahriye Nazırı Rauf Bey, Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Bey ve Yarbey Sadullah Bey; İngiltere adına ise Akdeniz Bölgesi Başkumandanı Amiral Sir S. A. G. Calthorpe imzalamışlardır. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın en önemli noktası, 7. ve 24. maddeleriydi. 24. Madde'de, "Doğudaki altı ilde (Ateşkes'in

⁵ Kralın Veda Bildirisi'ni Yunan Lise 3 tarih kitabında görebilmekteyiz.

⁶ Hristiyan inancına göre Lazaros İsa'nın arkadaşıdır. İsa Lazaros'u ölümünden dört gün sonra canlandırmıştır. Bir efsaneye göre yeniden dirilmesi mucizesinin akabinde Lazaros, 18 yıl yaşamış ve Kıbrıs'ın bir şehrinde piskoposluk yapmış, orada da ölmüştür. Bir diğer efsaneye göre ise, Lazaros yeniden dirildiğinde 30 yaşındadır ve 60 yaşında ölmüştür. "Lazaros", **2002 Ansiklopedisi**, Cilt: 11, s. 10.

İngilizce metninde bu altı ilden, altı Ermeni ili olarak söz edilmişti) karışıklık çıkarsa, müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutarlar” denilmiştir. Bu ifade ile kastedilen iller Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Sivas’tı. 7. Madde ise bu olanağı bütün Osmanlı topraklarına genişletmekte ve “Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması” demektedir. Bu maddelerle Mondros bir ateşkes antlaşması metninden çok öte bir anlam kazanmakta, müttefiklerin herhangi bir biçimde kolayca tahrik edecekleri bir olayın ardından istedikleri yeri işgal hakkını doğuran bir belgeye dönüşmekteydi (Belen, 1973:11-14).

Mondros Ateşkes Antlaşması’nı takip eden günlerde müttefikler, Türk topraklarını işgal etmeye başlamışlardır. 13 Kasım 1918’de ise, “61” gemiden oluşan karma donanma Dolmabahçe önlerine demirlemiştir. Bu filoda İngiliz, Fransız ve İtalyan gemilerinden başka, Yunanistan’a ait “14” kruvazör ile “4” muhrip de bulunmaktadır (Turan,1991:73). Yunanlıların “kutsanmış” olarak andıkları “Averof” zırhlısı, ayrıca “Panther”, “İeraks” ve “Aetos” İstanbul’a gelen gemiler arasındadır. Gemilerin Dolmabahçe önüne demirlemeleri, Yunanistan’daki tarih kitaplarında ulusçu bir söylemle aktarılmaktadır. Yunan gemilerinin İstanbul’a demir attıkları esnada “Averof” zırhlısında Yunan milli marşı çalınmış, binlerce İstanbullu Helen bunu alkışlamış ve kendilerini rüyada yaşıyor zannetmişlerdir (Köylü, 2012:140-141).

Müttefikler İstanbul’a girdiklerinde Fransız Başkomutan Franchet d’Esperey, Yunan Başkomutan’ı Paraskevopoulos’u İstanbul’a davet etmiştir. İstanbul’u kurmaylarıyla ziyaret eden Paraskevopoulos İstanbullu Helenler tarafından heyecanla karşılanmıştır. Paraskevopoulos’u karşılamak üzere tüm evler ve dükkânlar Yunan bayraklarıyla süslenmiştir. Yunan Başkomandanı Patrikhane’yi ziyaret ettiğinde ise her şey Yunanlıların asırlık rüyalarının yaklaşmakta olduğunu göstermektedir. İstanbul’un fethinden sonra ilk kez Patrikhane’ye Bizans bayrağı çekilmiştir. Paraskevopoulos ve kurmaylarını kabul eden Patrik Vekili Kesarias Nikolaos, yaşananların tarihi önemini altını çizmiştir.

1919 yılının Mart ayı içinde Paraskevopoulos’un “Pera Palas”ta düzenlediği resepsiyona, Rum Cemaati’nin tüm ileri gelenleri katılmışlardır. Resepsiyon esnasında Fransız Başkomutan heyecanlı bir anda ve Yunanca olarak, “Yaşasın Büyük Yunanistan!” diye bağırmıştır. Buna paralel İzmir’de, müttefiklerin onayı ile demir atan İlias Mavrudis komutasındaki “Leon” muhribi sevinçle karşılanmıştır. Bu muhribin limana girmesinden birkaç gün sonra sürgün olan Metropolit Hrisostomos İzmir’e geri dönmüştür (Hacıantoniyu, 1994:25).

Lloyd George’a göre, “Perikles’in⁷ gününden bu yana

⁷ Perikles (İ. Ö. 494-429), Atina’da siyasal yaşamı demokratikleştirmeye çalışmış asker ve

Murat KÖYLÜ

Yunanistan'dan çıkan en büyük devlet adamı Venizelos'tur". Lloyd George'un Venizelos'a verdiği desteğin büyüklüğü pek az insana verdiği düzeyde olmuştur. Venizelos için, "O aslında bir liberal ve demokrat, o yüzden tüm gerici unsurlar O'nun ideallerinden, yasalarından ve kişiliğinden nefret ediyor ve O'ndan korkuyorlar" demiştir. Venizelos'la Lloyd George, 1912'deki ilk görüşmelerinden itibaren birbirlerini iyi tanımış ve sevmişlerdir. Venizelos'un gözünde Lloyd George, Adriyatik'ten fırlamış bir peygamberdir, müthiş kapasitesi vardır, insanları ve olayları anlama yeteneği inanılmazdır. Lloyd George'un gözünde ise Venizelos, "büyük adamdır; çok büyük adamdır". Savaş boyunca ikisi arasında temas hiç kesilmemiş, Ekim 1918'de, savaşın son aşamasına gelindiğinde dahi Lloyd George yoğun programından vakit ayırıp Venizelos'la öğle yemeği yemiş ve Yunan taleplerini konuşmuştur (MacMillan, 1919:341-349).

Ateşkesten sonra Yunan propagandasının ikinci safhasına geçilmiş ve Yunanistan'ın toprak taleplerinin haklı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Ege ve Marmara bölgeleri ile Kapadokya'da, Karadeniz'de (Pontus), İstanbul'da, Trakya'da ve talep edilen diğer bölgelerde Rum (Helen) ögesinin çoğunlukta olduğu, bu bölgelerdeki Rum (Helen) toplulukların Eski Yunanlıların katışıksız torunları oldukları ve üç bin yıldan beri orada varlıklarını aralıksız ve ulusal bilinç ve kimliklerini değiştirmeden sürdürdükleri, Türklerin baskıları altında yüzyıllardan beri ezilen bu toplulukları ve bunların yaşadığı toprakları kurtarmanın zamanının geldiği teması üzerinde durulmuştur.

1918 Kasım'ında Yunan temsilciler, Yunan talepleri konusunda hummalı bir çalışmaya girmişlerdir. İfade edildiğine göre Venizelos'un talimatıyla Aleksandros Mazarakis Enian, Kuzey Epir, Trakya ve Anadolu ile ilgili bilgi toplamaya başlamış, harita ve nüfusla ilgili istatistikler hazırlama görevini üstlenmiştir. Venizelos ilk muhtırayı 2 Kasım 1918 tarihinde Lloyd George'a sunmuştur. Ancak Venizelos'un asıl önemli muhtırası, 30 Aralık 1918'de Barış Konferansı'na sunulan muhtıradır. 1919 yılının ilk altı ayı boyunca Yunan temsilciler ve özellikle de Venizelos, Yunan talepleri doğrultusunda ciddi bir çalışma yürütmüşlerdir. Yunan talepleri belli bir bölgedeki nüfussal üstünlüğe, müttefiklerin beyanatlarına ve Wilson İlkeleri'ne dayandırılmışlardır. Nüfussal üstünlük tezine ek olarak tarihi, coğrafi, ekonomik ve askeri tezler de kullanılmıştır.

Barış Konferansı'na sunulan 30 Aralık (17 Aralık) 1918 tarihindeki muhtırayla Venizelos Kuzey Epir'i, tüm Trakya'yı, Batı Anadolu'yu, Oniki Ada'yı ve Kıbrıs'ı talep etmiştir. Bu muhtıradaki Helen ulusu ile ilgili bir takım veriler sıralanmıştır. Yunanistan'da 4.300.000, Trakya ve İstanbul'da 731.000,

---

devlet adamıdır. Atina, "Perikles Yüzyılı" ile uygarlığın doruğuna ulaşmıştır. Bu dönem, "Altın Yüzyıl (Hrisus Eon)" adıyla da anılmıştır. "Perikles", 2002 Ansiklopedisi, Cilt: 15, s. 360-361; "Perikles", Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt: 18, s. 9287-9288.

Bulgaristan'da 43.000, Kuzey Epir'de 151.000, Anadolu'da 1.694.000 ve Kıbrıs'ta 233.000 Helen'in yaşadığı söylenmiş ve diasporadaki Helenlerin sayısı verildikten sonra Helen ulusu 8.256.000 olarak hesaplanmıştır. Diasporadaki Helenlerle ilgili olarak Mısır ve Afrika'da 150.000, Amerika'da 450.000 ve Güney Rusya'da 400.000 rakamları verilmiştir. Bu rakamlarla Helenlerin yaklaşık olarak yüzde elli kadarının özgür Yunanistan'da bulunduğu, diğerlerininse Türk, İngiliz veya İtalyan egemenliği altında yaşadıkları iddia edilmiştir. Mayıs'ın ilk haftasında İtalyanlar, Barış Konferansı'nı boykot etmiş durumdaydılar (Akşin, 1986:175-185)⁸. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi kararı, Barış Konferansı tarafından İtalyanların yokluğunda alınmıştır (Köylü, 2012:155-160).

Yüksek Konsey'in 2 Mayıs 1919 toplantısında Lloyd George, Atina'daki Kurtarılmamış Helenler Merkez Komitesi'nden aldığı bir mesajı iletmiştir. Mesajda, Türklerin özellikle İzmir bölgesinde bir dış güç, yani İtalya tarafından tahrik edilerek, zulüm ve katliam siyasetini sürdürdükleri söyleniyor ve askeri kuvvet gönderilmesi isteniyordu. Lloyd George Venizelos'la diyalog kurduğunda, Yunan Başbakanı İtalyanların Türkleri tahrik etmekte olduklarını ve aralarında anlaşmalarının şüphesiz olduğunu söylemişti. Yüksek Konsey 6 Mayıs 1919 'da toplandığındaysa Lloyd George, Türkiye üzerinde durmak gerektiğini, aksi halde İtalyanların oraya yerleşeceklerini söylemiştir. Lloyd George Venizelos'a soydaşlarını korumak üzere İzmir'e iki veya üç tümen çıkarması konusunda izin verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Clemenceau ve Wilson da izin verilmesinden yana tavır almışlardır. Clemenceau, Saint Jean de Maurienne Antlaşması'nı hatırlatmış, Lloyd George bu antlaşmanın geçerliliğinin Rusya'nın onayına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Gerektiğinde karaya çıkarmak üzere Venizelos'a İzmir'e gemiyle asker göndermesi için yetki verilmesini önermiştir. Wilson, adamların gemide rahatsız olacaklarını ileri sürerek, neden hemen çıkarılmayacaklarını sormuştur. Lloyd George buna itiraz etmemiştir.

Lloyd George Yüksek Konsey'de İzmir konusunda bir karar alınması

⁸ Başkan Wilson'un Adriatik'teki İtalyan iddialarını kamuoyuna şikayet etmesi üzerine, 24 Nisan 1919'da İtalyan heyeti Barış Konferansı'nı terk etmiştir. Fakat daha önce İtalyanlar, Anadolu kıyılarını işgal için bazı hazırlıklar yapmışlardır. 21 Mart'ta Paris'teki İtalyanlar İngilizlere başvurarak Antalya'yı işgal etmek istediklerini bildirmişlerdir. İngilizler, Amerika'dan habersiz olmaz diye bunu kabul etmemişlerdir. Fakat Konya'da esasen bir müttefik kuvveti bulunduğundan oraya bir İtalyan birliğinin gelmesinin sakıncalı olmayacağını söylemişlerdir. 22 Mart'ta Regina Elena gemisi Antalya'ya gelmiştir. Asayiş bozukluğunu bahane ederek 28'inde karaya asker çıkarmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı Curzon bunu protesto etmiştir. İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe'un 16 Nisan'da bildirdiğine göre İtalyanlar o sırada Fethiye, Bodrum, Kaş ve Alanya'ya çıkarma yapmışlardır. 23 Nisan'da Regina Elena Marmaris'e gelip yerel makamlara, buranın İtalyanlar için ikmal merkezi yapılacağını bildirmiştir. Asıl işgaller 11 Mayıs'ta Bodrum, 12'sinde Marmaris ve Fethiye, 13'ünde Kuşadası şeklinde gerçekleşmiştir.

Sina Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", Tarih Boyunca Türk- Yunan ilişkileri, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 175-185.

Murat KÖYLÜ

için tüm ağırlığını ortaya koymuş, harekete geçilmezse İtalyanların Anadolu'dan koskoca bir parçayı yutabileceklerini söylemiştir. Yunan kuvvetleri ise hazırdır. İtalyanlar ertesini gün Barış Konferansı'na döndüklerinde onlara, müttefiklerin bazı katliamları önlemek için, onların yokluğunda bir takım kararlar almak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir. Yunan çıkarmasının tarihi, 15 Mayıs olarak saptanmıştır. İngiliz askeri uzmanlarından Henry Wilson'a göre bu karar, baştan sona çılgınlık ve çok kötü bir karardır (MacMillan, 1919:422-423). Aynı konuyu değerlendiren Churchill, Venizelos'un yüzmeye hazır bir ördek edası içinde olduğunu söylemiş, "15 Mayıs 1919 Yunanistan'ın İzmir'i işgali her türlü karşı çıkmamama rağmen gerçekleşti" demiştir (Kırkpınar, 1993:169).

Anadolu Harekatı'nda ki Başarısızlık ve Siyasi Hezimet

15 Mayıs 1919'da büyük umutlarla başlayan Anadolu Harekatı, Metaksas'ın yıllar öncesi öngörülerini doğrularcasına ivmesini kaybetmiş, büyük umutlarla gelinen Sakarya Nehri kıyılarından tükenmenin eşliğinde ve kazanımlarını koruma kaygısıyla Afyon mevzilerine dönmüştü.

Sakarya önlerinde gerçekleşen çarpışmalarda Yunan ordusu ağır zayıflar vermiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştı. Savaş hem Türk hem de Yunan taraflarını ciddi bir şekilde yordu. Fakat Türk ordusu her şeye rağmen ayakta kalabilmiş ve Ankara'nın işgal edilmesinin imkân dâhilinde olmadığını ispat etmişti. Sakarya Savaşı Yunanistan için bir kırılma noktası oldu. Bundan sonraki süreçte Yunan Hükümeti Anadolu'dan kayıpsız bir şekilde çekilebilmenin çarelerini aramaya koyuldu. Bu sonuçla İtilaf Devletleri'nin arabuluculuk yaparak anlaşma zemini aramaları yeniden gündeme geldi (Ediz, 2011:278-279).

Yunan Başbakanı durumun düzeltilmesi adına Curzon ile daha önce bir görüşme gerçekleştirmiş fakat bu görüşme olumlu sonuçlanmamıştı. Zaten İzmir'deki Yunan varlığına karşı çıkan Curzon için tek yol Yunanistan'ın İzmir'i terk etmesiydi. Bunu isteyen bir taraf için bir de Yunanistan'a kredi vermek söz konusu olamazdı. İzmir konusunda durum Türklerin lehine dönmüştü. Curzon Yunanistan'ın Türkleri yenemeyeceğinden emindi ve geçen vakitte İngiliz çıkarlarının Yunanistan pahasına tehlikeye atıldığını düşünüyordu. İngilizler "sadık" dostlarını yalnız bırakmış görünüyordu. Buna karşılık Yunan tarafı anlaşmayı kolay kolay kabul etmeyeceğini ima ederek destek sağlamaya çalışıyordu. Fakat İngiliz yetkililer, Yunanistan'ın içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumdan dolayı anlaşmayı kabul etmesinin kolay olduğunu düşünüyorlardı. Konu İngiliz kabinesinde de tartışılmış ve varılan sonuçta 1921 Haziran ayında Yunanistan'a yapılan teklifin iki taraf içinde en mutedil anlaşma olduğu kanısı ortaya çıkmıştı. İngilizler kendileri için en uygun çözümü bulmuşlardı. Buna göre İzmir, Hıristiyan bir vali tarafından yönetilen otonom bir devlet olacaktı. Bölgede uluslararası bir jandarma gücü görev yapacaktı.

Yunanistan, İngiltere'nin şartlarını kabul etmişti fakat Anadolu'daki ordunun pozisyonunu koruması, bir an evvel maddi dar boğazdan çıkılmasına bağlıydı. 1921 Aralığında imzalanan bir anlaşmayla Yunanistan'ın kredi almasının önündeki bazı engelleri kaldırdı. Fakat bu anlaşma kâğıt üzerinde sınırlı kalmış neticede İngiliz sermayedarlar Yunanistan'a kredi vermeyi reddetmişti. İngiliz hükümeti de Fransa'yı göz ardı edip Yunanistan'a doğrudan maddi yardımda bulunmayı göze alamadı. Aynı zamanda bunun Türk Sovyet yakınlaşmasını daha da tetikleyeceğinin farkındaydı. Sonuçta Yunanistan'ın bu girişimleri sonuçsuz kalmış ve İngiltere'den her hangi bir maddi destek sağlayamamıştı (Dalezou,2002: 229.)

Barış anlaşmasını beklemek zorunda kalan Yunanistan için de zaman giderek daralıyordu. Zaman kaybettikçe Mustafa Kemal kuvvetleri daha da güçlendiriliyor ve git gide daha karşı konulamaz bir hal alıyordu. İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Rumbold, Curzon'a yazdığı bir telgrafta kendilerinin ya da Yunanistan'ın Türkleri savaşıarak yenemeyeceklerini itiraf ediyordu. Buna karşılık İngiliz çıkarlarını koruyan bir anlaşmaya varmanın en doğru yol olduğunu söylüyordu. Rumbold'un bahsettiği İngiliz çıkarlarının sağlanması için yapılması gerekense halifenin kontrol altına alınması, Orta Doğu ve Mezopotamya'daki petrol imtiyazlarının korunması, Boğazların garanti altına alınması ve İngiliz yatırımlarının Türkiye'de güvenli bir şekilde devam ettirilmesinin sağlanmasıydı. Diğer bir İngiliz yetkilinin telgrafında çıkarların devam ettirilebilmesi için Türkiye ile derhal anlaşma yapılması gerektiğini ısrarla vurgulanıyordu (Köylü, 2012:160-173).

8 Ocak 1922 tarihinde Patrik ile Lloyd George arasında gerçekleşen görüşmede İngiltere'nin tavrı da net bir şekilde ortaya çıktı. Lloyd George bu görüşmede Kasım seçimlerinden bu yana yaşanan gelişmelerin Yunanistan'a karşı olan sempatiyi yok ettiğini ortaya koydu. İngiliz Başbakan gelinen noktada şartların oldukça değiştiğini ve Ankara'nın artık çok güçlü bir pozisyonda olduğunu ifade ediyordu. Bu konuşmalardan öyle anlaşılıyordu ki Venizelos'un seçimlerde kaybetmesi Yunanistan'ın çıkarlarına tamamen aykırı bir durumdu. Lloyd George bu gerçekleri Yunan başbakanı Gunaris'e de sözü dolandırmadan direkt söylemişti. İngiliz Başbakanı, Venizelos'un iktidardan düşmesini, İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesinden sonra Helenlerin başına gelen en büyük felaket olarak niteliyordu (Ediz, 2011:285).

Gerçekten de İtilaf Devletleri'nin "sadık hizmetkârı" Venizelos bu sayede bütün Avrupa'nın güvenini kazanmış ve istediği her şeyi başarabilmişti. İtilaf Devletleri, Yunanistan adına çoğu zaman Venizelos'un yanında yer almışlardı. Fakat Venizelos'un gidişi ile birlikte durum değişmişti. İtilaf Devletleri, Yunanistan için artık hiçbir şey yapmak istemiyor ve Yunanistan'a karşı olduklarını açıkça ortaya koyuyorlardı. Ekonomik ambargo bunun en büyük göstergesiydi. Venizelos'a açılan kapılar, Kral ve onun hükümetine bir bir kapanmıştı. Bu durumda Lloyd George da Yunanistan için bir şey yapamayacağını itiraf etmişti. Başbakanın eski tavrından

Murat KÖYLÜ

vazgeçmesinde rejimin değişmesi en büyük etken olmuştu. Bu durum Gunaris ve Baltazzi'ye bizzat Başbakan tarafından bildirilirken, bütün dünyanın Yunanistan'a karşı olduğu dile getirilmişti. Venizelos iktidarda olduğu dönemde Lloyd George, Yunanistan'ın hakları için başta İngiliz bürokrasisi ve diplomatları olmak üzere neredeyse herkes ile çatışmaya girmişti fakat gelen noktada kendisine destek veren birkaç kişi de onu yalnız bırakmıştı. Görüşmede Patriğe, Venizelos, iktidarda kaldığı müddetçe İngiliz parasının ve ambarlarının Yunanistan'ın emrinde olduğunu söyleyen Lloyd George Yunanistan için artık tek kuruş bile harcayamayacaklarını sözlerine ekleyerek İngiltere'nin gelmiş olduğu noktayı ortaya koymuştu. Öyle görünüyordu ki artık Yunanistan'ın elinden tutacak hiç kimse kalmamıştı. Venizelos'un gitmesi ile Yunanistan'ın Anadolu'da kalması imkânsız hale gelmişti. Zira İngiliz Başbakan, eğer Venizelos iktidarda kalsaydı İtilaf Devletleri böyle bir politika takip etmez ve Yunanistan'ın Anadolu'da kalabilirdi diyordu. İtilaf Devletleri'nin bu tavrı tarihi bir düşmanlıktan kaynaklanıyordu. İngiltere'nin dünya savaşı sırasında vermiş olduğu varoluş mücadelesi ve buna karşılık o dönemde Yunan tahtında oturan Konstantinos'ın Alman yanlısı tavrı İngiltere'yi böyle davranmaya sevk etmişti. Kral, İngilizleri Almanlara satmakla suçlanıyordu. Kralın bu tutumu savaşın bir yıl uzamasına neden olmuştu. İngiltere için Konstantinos'ın Kral olduğu bir Yunanistan müttefik olmaktan çok uzaktı.

Anlaşılan oydu ki Gunaris, bütün Yunan kamuoyunu İngilizlerin desteğinin devam ettiği konusunda kandırmıştı. Patrik'in Yunan halkının İngiltere'ye olan sempatisini ve yaşayacağı hayal kırıklığını hatırlatması karşısında Lloyd George İngiltere'nin Yunan halkına karşı olmadığını ancak mevcut rejime karşı olduğunu dile getirerek⁹ Yunanistan'daki yeni iktidarın, İngiliz politikasına ne denli etki ettiğini açıkça ortaya koymuştu.

Yunanistan'ın dışarıda kötü giden işleri içerde de pekiyi gitmiyordu. İçerde tam bir karmaşa havası söz konusuydu. Ülkede olası bir hükümet değişikliğinden bahsediliyordu. Kamuoyu ikiye bölünmüş gibiydi. Özellikle Venizelos taraftarları çevresinde şekillenen muhalefet hükümetin değişmesi gerektiğini savunuyordu. Fakat yine de azımsanmayacak sayıda olan Kralcılar, hükümetin devam etmesinden yana tavır sergiliyordu. Bu tarihlerde Venizelos taraftarlığı üzerinden yükselen muhalif sesler had safhaya ulaşmıştı. Diğer yandan kralın ülkeyi terk etme ihtimali de tartışılıyordu (Ediz, 2011:291)..

---

⁹ Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekir ki dünya savaşının başında iktidarda olan eski İngiliz Başbakanı Asquith yapmış olduğu bir konuşmada İngiltere'nin Müslüman Türk halkına karşı olmadığını fakat İttihatçı hükümete karşı olduğunu söylemişti. Oysaki savaş sonrasındaki uygulamalar Müslüman Anadolu halkının felaket günleri yaşamasına neden olmuştu. Şimdi aynı şeyi Lloyd George, Patrik'e söyleyerek İngiliz politikasının "ikiyüzlülüğünü" ortaya koyuyordu.

Yunanistan'da durum her geçen gün daha da kötüleşti. Kralın tahta çıkmasıyla birlikte yaşanmaya başlanan bu sıkıntılar zamanla İzmir ve Trakya'nın kaybedilebileceği söylentilerinin yayılmasıyla doruk noktasına ulaştı. Halk arasındaki endişeler giderek daha da arttı. Çok güvendikleri İngiltere bile kendilerini yarı yolda bırakmıştı. Hatta İzmir'in ardından İngiltere, Trakya konusunda da Fransızların öne sürdüğü şartları kabul etme eğilimindeydi (Abbot, 1922:234.) Bu gelişmeler yaşanırken Yunanistan'ın içinde bulunduğu maddi kriz gün geçtikçe büyümeye devam etti. Finansal sıkıntılarla ülke iflasın eşiğine gelmişti. Mevcut ekonomik imkânlarla Anadolu'da büyük bir ordunun barındırılması oldukça güçtü. Sonuçta Anadolu'dan çekilme tartışmaları Yunan kamuoyunda da yapılmaya başlandı. Finansal anlamda yaşanan bu dar boğaz Yunanistan'ı ılımlı hale getirmiş, bazı Yunanlı yetkililer İtilaf Devletleri'nin getireceği her türlü teklife açık olduklarını dillendirmeye başlamışlardı.

Bu gelişmeler yaşanırken 1922 yılının ilk ayları itibarıyla önceki dönemlere nazaran Mustafa Kemal, Anadolu'da çok daha güçlü bir pozisyona ulaşmıştı. Mustafa Kemal hem meclisin başkanlığını yürütüyor hem de Anadolu'daki Türk kuvvetlerinin başkomutanı durumundaydı. Bu dönemde Ankara'ya gelen ve Türklerle bir anlaşma zemini arayan İtalyan Tuozzi'nin gözlemlerine göre sağladığı başarılar devam ettiği sürece muhaliflerin Mustafa Kemal'e karşı bir tehlike oluşturmayacağı söyleniyordu. Mustafa Kemal başkenti Ankara'ya taşımakla en stratejik adımı atmış ve böylelikle İstanbul'un baskısından kurtulmuştu. Bu rahatlıkla Ankara'da kurulan hükümet karar verme mekanizmalarını çok daha rahat işletebiliyordu. Bu dönemdeki İngiliz raporlarında İç İşleri Bakanı olan Fethi Bey'in Mustafa Kemal'den sonra en güçlü lider olduğu ifade ediliyordu. Refet Paşa'nın ise çok etkili olmadığı söyleniyordu (Köylü, 2012:180-188).

Yunanistan'ın içine düştüğü çıkmazdan kurtulmak amacıyla uygulamaya koyduğu bir diğer politika, İstanbul'u işgal etme planıdır. İtilaf Devletleri'nden umduğu yardımı alamayan ve yalnız kalan Yunanistan, Anadolu'daki mücadeleyi tek bir hamle ile kendi lehine bitirebilmek umuduyla İstanbul'u işgal etmek gibi farklı bir planı devreye soktu. Aslında Yunan Hükümeti mevcut şartlar altında İstanbul'u işgal edebilmenin çok zor olduğunu farkındaydı fakat bu arada atılan adımların, İtilaf Devletleri'nin tavrında bir değişikliğe yol açabileceği umuluyordu. Yunan Hükümeti İstanbul'u işgal etme planını başlatmakla Yunan ordusunu Anadolu'da düştüğü bataklıktan emin bir şekilde kurtarmayı da hedefledi. Ayrıca bu eylem planıyla içine düşmüş olduğu ekonomik kriz için bir çıkış noktası bulabilecekti. Bu düşünceden yola çıkarak İstanbul üzerine hareket edebilecek bir ordu düzeni teşkil etme çalışmaları başladı. Trakya'daki bütün Yunan birlikleri Hadjianestis Komutanlığında birleştirilmişti. Trakya'da bulunan 4. Ordu, Anadolu'da ve Yunanistan'da bulunan ordulardan aktarma yapılarak güçlendirildi. Temmuz ayı başından itibaren Yunan Hükümeti ve Yunan

Murat KÖYLÜ

gazeteleri Yunan ordusunun İstanbul'a girmesi konusunda ciddi bir propaganda faaliyeti başlattılar. İngiliz hükümeti, önceleri bu haberleri pek ciddiye almadılar zira kendilerinin İstanbul'da bulunduğu bir durumda Yunanistan'ın böyle bir işgale kalkışamayacağını düşünüyorlardı. İngiliz Genelkurmayı da Yunanistan'ın böyle bir harekete asla cesaret edemeyeceği fikrindeydi. Fakat yine de bu ihtimale karşı İngiliz hükümeti, Yunanistan'ın böyle bir işgale girişmesi halinde buna karşı çıkacağını açıkça dile getirdi. Gönderilen notada açık bir şekilde Yunan ve İngiliz askerleri arasında meydana gelecek muhtemel bir çatışmada gereğinin yapılacağı vurgulanmıştı (Ediz, 2011:292-297)..

İngiltere, Yunanistan'ın gerçekte İstanbul'u işgal etmek gibi bir niyet taşımadığı kanaatindeydi. Asıl niyet, İtilaf Devletleri'ne baskı yaparak karar almalarını hızlandırmaktan ve Yunan halkına hükümetin çaba içerisinde olduğunu göstermekten ibaretti. Dolayısıyla bu siyasi bir taktikti. Yunanistan aynı zamanda böyle davranarak muhtemel bir yenilgi halinde suçu kolaylıkla İtilaf Devletleri'nin bu tutumuna yükleyebilecekti. Hükümet böylelikle sorumluluktan kurtulmak istiyordu. Bunun da ötesinde Yunanistan'ın İstanbul'u işgal etme blöfünü ciddiye alacak Anakara, bunu önleyebilmek adına Yunanistan'a karşı bir saldırıya geçebilir hatta daha da ileri giderek İstanbul'u ele geçirmeye kalkabilirdi. Bu tam da Yunanistan'ın istediği şeydi. Böylelikle Türklerle istedikleri şartlar altında savaşabileceklerdi. Üstelik İstanbul'a saldıracak Türk orduları karşısında İtilaf Devletleri hazır bulunan Yunan ordularından yardım talep etmek durumunda kalabilirlerdi. Böylece Yunanistan, İtilaf Devletleri'ni yeniden minnet altına sokmak istiyordu. Bu, Yunanistan'ın dış politikada kullandığı eski bir yöntemdi. Yunan Yüksek Komiseri Stergiadis, bu politikayı Balkanlarda görev yaptığı dönemde aynen uyguladıklarını itiraf ediyordu. Şöyle ki önce gözdağı verilerek ya da bir bölgede düzensizlik yaratılarak İtilaf Devletleri'nin dikkati çekiliyor ve bu durumdan istifade edilerek şartlar kendi lehlerine çevrilmeye çalışılıyordu. Yunanistan bunu daha önce Makedonya'da uygulamıştı. Bu itiraf aslında Mütarekeden bu yana Yunanistan'ın batı Anadolu'da neler yapmaya çalıştığının ve bu hedeflere ulaşmak için nasıl bir yöntem takip ettiğinin güzel bir ispatıydı. Fakat bu politika bu sefer geri tepmişti. İngilizler, İstanbul'un işgali bir yana, Yunan ordularının derhal tarafsız bölge sınırlarından uzaklaştırılmalarının sağlanması için Balfour aracılığıyla Yunan Dışişlerine uyarıda bulundu. Sonuçta verilen emirle Yunan orduları tarafsız bölge sınırlarından geri çekilmek zorunda kaldılar. Gerçekçi olmayan bu politikaya rağmen Yunanlı komutan Hadjianestis Anadolu'da bulunan Yunan güçlerini Trakya'ya sevk etmeye devam etti. Zaten Trakya bölgesinde İstanbul'da bulunan müttefik kuvvetlerinden çok daha fazla Yunan askeri vardı ve bu ordular gereksiz yere güçlendirilmeye çalışıldı. Yunanlı komutan aslında böyle bir blöf uğruna Anadolu'daki cepheleleri zayıflattığının farkına varmadı. Bu sonuçsuz olmayan teşebbüs ise belki de Türk ordusunun gerçekleştirdiği taarruz karşısında Yunan ordusunun tutunamayışının önemli sebeplerinden biri

oldu (Köylü, 2012:188-190).

Türk ordusu taarruz hazırlıklarını yürütürken Lloyd George Yunanlılara son jestini yapmaya hazırlanıyordu. Yunanistan için bu aşamada maddi hiçbir destek veremeyen İngiliz Başbakanı hiç değilse moral destek vermek açısından 4 Ağustosta Parlamentoda Türk düşmanlığını dile getirdiği bir konuşma yaptı. Konuşma Yunanistan kamuoyunda büyük memnuniyetle karşılandı. Konuşma metni kralın emriyle Yunan askerlerine dağıtıldı. Bazı kaynaklarda İngiliz Başbakan'ın bu tahrik edici konuşmanın sadece üç hafta sonra gerçekleştirilen Türk saldırısından önce oldukça provoke edici bir konuşma olduğu dile getirilmektedir (Finefrock, 1980: D1065).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

20. Yüzyılın başından itibaren değişen Avrupa ve siyasi gelişmeler karşısında, bağımsızlığını kazandığı 1830'dan beri kendisini güncellemeyen Yunanistan, 1909'dan sonra yaşayacağı siyasi çalkantılara aldırmadan, İngiliz Başbakanı Lloyd George'un hayalini gerçekleştirme yolunda attığı adımların yıkıcı dönüşümünü yaşayacaktı. Öyle ki bu dönüşüm, başarısız Anadolu Macerasının sonunda yaşamlarını kaybeden başta Başbakan Gunaris olmak üzere 6 devlet adamının ölümüyle sonlanmadığı gibi, 1974'e kadar uzanan, gerilimli bir serüvenin Yunan Halkına yaşattığı tahribat ve hala günümüzde bile etkisi devam eden sağlam temellere dayanmayan teknoloji ve ekonomi alt yapısını oluşturacaktı.

Anadolu Harekatı başlamadan öne Yunan Siyasi yapısında, dönemin İngiliz Maliye Bakanı ve uslanmaz bir Türk düşmanı olan Lloyd George'un, kendisi için "Türkleri Anadolu'dan kovma" hayalini gerçekleştirebilecek bir aday gördüğü Selanik'i Osmanlıdan alarak Yunan Halkının ulusal kahramanı haline gelen, genç hırslı ve idealist avukat ve siyaset adamı Giritli Eleftherios K. Venizelos'u Avrupa siyasetinde parlatması ile iç siyasi çekişmelerin fitilini ateşlemişti. Diğer taraftan, damarlarında Yunan kanı dolaşmayan Kral Konstantinosos, akrabası olan Almanlara sırtını dönmeden, İngiliz hayranı olan Başbakan Venizelos'u siyaset arenasının dışına atmanın yollarını araması, ikili arasında ki hoşnutsuzluğun, şahsi çıkarların ülke menfaatlerinin önüne geçmesini engelleyememişti.

Anadolu Harekâtında ki başarısızlık, Yunan siyasi çekişmesinin bir sonucu olduğunu kabul etmeyen, daha çok başta İngiltere olmak üzere İtilaf devletlerinin izledikleri politika olduğunu öne süren, Pallis'e göre şöyledir:

"1.İzmir'in vaadinin Yunanistan halkında doğurduğu ümitlerle, Venizelos'un bu ümitleri pasifist partiye karşı bir koz olarak kullanıp savaşa katılma yolunda aşırı derecede istismar edişi ve kendini dönüşü olmayan bir yolda buluşu, Anadolu macerasının başlangıcında ve 1915-22 yılları arasında Yunanistan'da olup biten bütün olayların doğuşunda en önemli etken olmuştur.

2. Venizelos, küçümsediği Kemalist direnişin ciddiyetini anlaması ve

Murat KÖYLÜ

1919 Mayıs'ında Yüksek Konsey'in (Clemenceau, Lloyd George, Wilson) daha barış şartları tam tespit edilmeden, askeri otoritelerinin tavsiyelerine de kulak asmadan, Yunanistan'ın İzmir'i işgaline izin vermesi, İtilaf Devletlerinden Wilson ve Foch, Yunanistan'dan Metaksas gibi en yüksek askeri otoritelerin tavsiyelerinin aksine 1919'da İzmir'i işgalde ısrar etmesi çok ciddi bir hataydı.

3. Yunanlıları İzmir'e yollamanın asıl sorumluluğunun, Dışişleri Bakanlığı'nda (Curzon), Savaş Bakanlığı'nda (Churchill) ve Hindistan Bakanlığında (Montague) meslektaşlarının ve teknik ve askeri müşavirlerinin (Feldmareşal Wilson ve Foch) görüşlerinin tamamen aksine şahsi bir politika güden Lloyd George'a ait olduğu anlaşılmıştır.

4. 1920'de Venizelos'un yerine geçen Gunaris ve Kralcı Parti liderleri, İtilaf Devletleri halkı üzerinde kötü bir etki yapan bir girişimle Kral Konstantinos'u yeniden tahta çıkarmış ve bozulmuş olan durumu biraz daha karıştırdığı gibi, karşı oldukları Venizelos'un Anadolu politikasını değiştirip, İzmir'i boşaltmak cesaretini de gösterememişlerdi. Metaksas, Foch ve Wilson gibi askeri otoritelerin ta başlangıçta gördükleri askeri başarısızlıktan Gunaris hükümeti tek başına sorumlu tutulamazsa da, 1922 felaketinin büyüklüğünün sorumlusu kendileridir. Halbuki İtilaf Devletleri'nin aracılık tekliflerini kabul ederek ordunun ve Rum halkın Anadolu'dan çekilmesini sağlayarak, felaketin bu derece büyük olmasını önleyebilirlerdi.

5. Kral Konstantinos, öyle açıktan açığa Alman taraftarı olmadığı halde harp propagandacıları tarafından böyle gösterilmiş ve Yunan halkının ve askeri görüşlerin büyük bir bölümünce desteklenen tarafsızlık politikasını gerekli şekilde uygulamada yeteneksiz kalmıştır.” (Pallis, 129-131)

Sonuç olarak Yunan iç siyasetinde yaşananlar, çekişmeler ve başarısızlıklar, Anadolu'da başlayan hareketin avantajları haline gelmiş, bu avantajları en iyi şekilde görüp değerlendiren Mustafa Kemal'in doğru hamleleri, başarının anahtarı olmuştur.

KAYNAKÇA:

Abbot, G.F. (1922), **Yunanistan ve Müttefikler, 1914-1922**, London.

Akşin, S. (1986), “**Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı**”, **Tarih Boyunca Türk- Yunan ilişkileri**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s. 175-185.

Belen, F. (1973), **Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara: Başbakanlık Basımevi, s. 11-14.

Daleziou, E. (2002), **Britain and Greek Turkish War Settlement of 1919-1923**, Basılmamış Doktora Tezi, Glasgow.

- Dusmanis, V. (1925), **Yaşadığım Tarihi Sayfalar**, Petros Dimitriakos
Yayınevi, t.y., s. 32.
- Ediz, İ. (2011), **Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919–1922)**, Yayınlanmamış
Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosoyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul, s.279-290.
- Erdem, N. (2009), **Yunan Tarihçileri Gözüyle Anadolu Harekatı**,
Yayılanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve
İnkılapları Enstitüsü, İstanbul s. 60-320.
- Finefrock, M. M. (1980), “**Ataturk, Lloyd George and the Megali Idea:
Cause and Consequence of the Grek Plan to Seize Constantinople
from the Allies, June-August 1922**”, The Journal of Modern History,
Cilt: 52, No:1, , s. D1050.
- Gencer, A. İ. - Özel, S. (2004), **Türk İnkılap Tarihi**, 9. b., İstanbul: Der
Yayımları, s. 40-42.
- Haciantoniyu, K.(1994), **Mikra Asia - Anadolu - Özgürleştirme Mücadelesi
1919-1922**, Atina: Pelasgos Yayınları, s. 25.
- Hayta, N. T. ve Birbudak, S., (2010), **Balkan Savaşlarında Edirne**, ATASE
Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 3.
- Karal, E. Z. (1995), **Osmanlı Tarihi**, Cilt: 8, Ankara: Tarih Kurumu Basımevi,
s. 115-118.
- Kırkpınar, K. (1993), “**Milli Mücadele Döneminde İngiliz Basını**”, Çağdaş
Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı: 3, s. 169.
- Köylü, M. (2015), **Türk İnkılabı**, Kripto Yayınları, Ankara, s.166-171.
- Köylü, M. (2012), **Çılgın Yunanlılar**, İleri Yayınevi, İzmir, s.12-245.
- MacMillan, M. (2004), **Paris 1919**, Çev. Belkıs Dişbudak, Ankara: ODTÜ
Yayıncılık, s. 341-423.
- Metaksas, İ. (1925), **Şahsi Günlüğü**, Cilt: 2, Atina: Gkovosti Yayınları, t.y., s.
384-390.
- Özakman, T.(2007), **Şu Çılgın Türkler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.687.
- Pallis, A. A, (1997), **Yunanlıların Anadolu Macerası**, (çeviri: Orhan
Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, s.12-124.
- Petridis, P. (2000), **Selanik**, University Studio Press Yayınları, 2000, s. 173-
175.
- Psirukis, N. (1977), **Anadolu Felaketi, 1918-1923**, Atina: s. 30.
- Prukakis, H. Hr. (2002), **Eleftherios K. Venizelos**, Atina: Parisianu
Epistimonikes Yayınları, s. 100; 172-176.

Murat KÖYLÜ

Turan, Ş. (1991), **Türk Devrim Tarihi**, Cilt: 1, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 73.

Ventiris, Y. (1970), **1910-1920'lerin Yunanistan'ı**, Cilt:2, Atina: İkaros Yayınları, s. 23.

Venizelu, E. (2002), **Venizelos'un Gölgesinde**, Atina:Okeanida Yayınları, s. 37